

**Adis Poljić\***

## **UTVRĐIVANJE GRAĐANSKOPRAVNOG STRANOG ELEMENTA KOD VANUGOVORNE NAKNADE ŠTETE**

### **SAŽETAK**

Predmetradaje zakonito i pravilno rješavanje slučajeva sa građanskopravnim stranim elementom kod vanugovorne naknade štete. Dosadašnja praksa ne temelji se na pravilnoj primjeni međunarodnog privatnog prava, što često dovodi do nezakonitih odluka. Naime, sudovi ne koriste pravilno sve kriteriji za utvrđivanje postojanja stranog elementa, što dovodi do toga da se utvrđuje da ne postoji strani element, iako postoji. Takođe nisu rijetki slučajevi gdje sudovi ne razmatraju da li postoji strani element, već primjenjuju pravo Bosne i Hercegovine. Pogrešno postupanje se može pripisati i odluci Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, broj AP 428/04 od 23.03.2005. godine u kojoj nisu razmatrani svi kriteriji za postojanje stranog elementa, odnosno zapostavljeni su kriteriji subjekta i objekta nastanka štete. U praksi se nalaze i pogrešna tumačenja ovakve odluke. Zbog navedenog, u radu se ukazuje koji kriteriji su pravno relevantni za utvrđivanje postojanja stranog elementa. Kako bi sud pravilno primijenio materijalno pravo, treba da utvrdi koje je pravo mjerodavno, ali nakon što je utvrdio da postoji strani element. Kod ovih slučajeva sudovi treba da imaju u vidu i pravila za određivanje međunarodne nadležnosti suda Bosne i Hercegovine, kao i postupanje nakon što utvrde da sud nije međunarodno nadležan.

***Ključne riječi:*** vanugovorna naknada štete, mjerodavno pravo, strani element, međunarodna nadležnost.

---

\*mr. iur. Stručni saradnik u Općinskom sudu u Tuzli

## UVOD

Slučajevi sa postojanjem građanskopravnog stranog elementa smatraju se po običaju za jedne od najtežih slučajeva, te se isti izbjegavaju i ne pridaje se značaj problematici primjene međunarodnog privatnog prava koji bi trebao. Međunarodno privatno pravo posebno dobiva na značaju nakon disolucije Jugoslavije kada slučajevi koji su bili domaći, sada postaju sa stranim elementom, te zbog iseljenja građana u druge zemlje Evrope. Ovo posebno dolazi do izražaja kod naknade štete i to kod naknade štete u saobraćaju prilikom saobraćajnih nezgoda koje su česte. Takođe i prilikom prouzrokovanja vanugovorne štete na drugi način, ako štetnik ili oštećeni ima tačku vezivanja sa drugom državom, takođe postoji strani element. Iako je veliki broj slučajeva, skoro identičnih, u sudskoj praksi niti teoriji nije posvećeno dovoljno pažnje ovom problemu i na koji način bi sudovi trebali zakonito postupati.

### **1. Pojam naknade vanugovorne štete i postojanje građanskopravnog stranog elementa**

U cilju razumijevanja problematike predmeta rada, potrebno je odrediti osnovne pojmove. Ovo je bitno iz razloga što je potrebno ukazati kada se primjenjuje postupanje suda obrađeno u ovom radu, a posebno što dosadašnja sudska praksa ukazuje na nerazumijevanje pojma građanskopravnog stranog elementa. Nerazumijevanje postojanja građanskopravnog stranog elementa može se prepisati i što nije normirano kada isti postoji.

#### **1.1. Naknada vanugovorne štete**

Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta) i sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist), a i nanošenje drugom fizičkog ili psihičkog bola ili straha (nematerijalna šteta).<sup>1)</sup> Kada jedno lice povrijedi pravnu obavezu ili neko zakonom zaštićeno pravno dobro, tada oštećeni ima pravo na naknadu tako prouzrokovane štete.<sup>2)</sup> Dakle, postoji materijalna šteta koji se ogleda u umanjenu imovine i sprečavanju povećanja, te nematerijalna šteta.

Pod naknadom materijalne štete podrazumijeva se obaveza odgovornog lica da oštećenom kompenzira nastalo smanjenje imovine, a vrši se naturalnom

---

1) Član 155. Zakon o obligacionim odnosima (u daljem tekstu: ZOO), Službeni list SFRJ, broj 29/78, 39/85 i 45/89 - odluka USJ i 57/89, Službeni list RBiH, broj 2/92, 13/93 i 13/94; ZOO, Službeni list SFRJ, broj 29/78, 39/85 i 45/89 - odluka USJ i 57/89, Službeni glasnik RS, broj 17/93 i 3/96.

2) A. Bikić, *Obligaciono pravo-opći dio*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2004, 230.

restitucijom ili novčanom naknadom.<sup>3)</sup> Ali iznos neplaćenog računa s naslova izvoda štete na oštećenom vozilu ne predstavlja štetu.<sup>4)</sup> Obaveza naknade štete zbog umanjena imovine oštećenog, u pravilu, nastaje tek kada oštećeni učini izdatak, na primjer radi liječenja. Izuzetno, obaveza na naknadu štete nastaje i dospijeva i prije učinjenog izdatka, ako je izvjesno da će izdatak biti učinjen, ako je na primjer oštećeni već hospitaliziran.<sup>5)</sup>

Nematerijalna šteta postoji uvijek onda kada novčana reparacija nije u stanju da bude adekvatna šteti, da bude objektivno procijenjena.<sup>6)</sup> Da bi oštećeno lice moglo dobiti naknadu potrebno je da mu je prouzrokovana šteta i da je ta šteta izvjesna.<sup>7)</sup> Pod nematerijalnom štetom u smislu ZOO podrazumijevaju se fizički bol, psihički bol i strah.<sup>8)</sup> Stoga se oštećenom zbog povrede (nematerijalnih) prava ličnosti novčana naknada može dosuditi samo kad su se posljedice te povrede manifestovale u jednom od vidova nematerijalne štete.<sup>9)</sup> I kada je neki od vidova nematerijalne štete nastao, oštećenom se novčana naknada može dosuditi samo kada jačina i trajanje bolova i straha ili druge okolnosti slučaja to opravdavaju, da bi se kod oštećenog uspostavila narušena psihička ravnoteža.<sup>10)</sup> Odnosno, pravno priznati oblici nematerijalne štete, bili bi: pretrpljeni fizički bolovi; pretrpljeni duševni bolovi zbog umanjena životne aktivnosti, naruženosti, povrede ugleda časti, slobode i prava ličnosti, smrti bliske osobe; pretrpljeni strah; pretrpljeni duševni bolovi zbog naročito teškog invaliditeta, te za pretrpljene duševne bolove zbog navođenja na kažnjivu obljubu ili kažnjivu bludnu radnju, prevarom, prinudom ili zloupotrebom nekog odnosa potčinjenosti ili zavisnosti, odnosno pretrpljeni duševni bolovi osobe nad kojom je izvršeno neko drugo krivično djelo protiv dostojanstva ličnosti i morala.<sup>11)</sup> Sa druge strane, ne može se priznati naknada nematerijalne štete u

---

3) Vidi: Ibid, 231.

4) Odluka Županijskog suda u Zagrebu, broj: Gž. 8968/98 od 08.06. 1999. godine.

5) Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj: Rev. 61/98, od 20.04.1998. godine.

6) O. Stanković, *Naknada štete*, Nomos, Beograd 1998, 24.

7) Ibid, 90.

8) Zaključak usvojen na savjetovanju bivših vrhovnih sudova, Ljubljana 15. i 16. 10. 1986. godine.

9) Ibid.

10) Ibid.

11) B. Matijević, Institut naknade nematerijalne štete. Dostupno na: [http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/institut\\_naknade\\_nematerijalne\\_stete.pdf](http://www.pravnadatoteka.hr/pdf/institut_naknade_nematerijalne_stete.pdf) (14.07.2015.)

slučajevima: zbog gubitka životnih radosti,<sup>12)</sup> zbog narušenog zdravlja,<sup>13)</sup> zbog narušene udobnosti odnosno gubitka slobodnog vremena,<sup>14)</sup> zbog prekinutog (nezavršenog) školovanja,<sup>15)</sup> osnovani i jaki strah roditelja za sudbinu svog djeteta,<sup>16)</sup> davatelju vlastitog dijela tijela za transplataciju<sup>17)</sup>.

I kada će sud presudom odbiti tužbeni zahtjev jer ne postoji osnov za naknadu štete, koju tužitelj zahtjeva tužbom, sud će postupati u pogledu postojanja stranog elementa, kao i da će usvojiti tužbeni zahtjev, jer bi suprotno postupanje dovelo do prejudiciranja donošenja odluke o tužbenom zahtjevu.

## **1.2. Građanskopravni strani element**

Strani element je takav element u jednom pravnom odnosu na osnovu koga se smatra da su tim odnosima zainteresovane najmanje dvije države i to svaka na osnovu svoga suvereniteta,<sup>18)</sup> odnosno strani element je ništa drugo do izvjesna činjenica ili okolnost koja jedno činjenično stanje ili jedan već oformljeni privatnopravni odnos vezuje sa stranim suverenitetom.<sup>19)</sup> Inostrani (prekogrančni, međunarodni) element je ono što izdvaja ove činjenične odnose u posebnu kategoriju i čini ih predmetom međunarodnog privatnog prava.<sup>20)</sup> Ovakav građanskopravni strani element postoji kada se kao subjekti građanskih prava u jednom odnosu pojavljuju stranci (na primjer, kada stranci zaključuju brak u našoj zemlji) ili kada se kao objekt građanskopravnog odnosa javlja stvar koja se nalazi u stranoj zemlji (na primjer, kada se kupuje roba koja se nalazi na stranoj teritoriji) ili kada prava i obaveze nastaju prema stranom pravu i na stranoj teritoriji (na primjer, kada se ugovor o poklonu između domaćih državljana zaključuje na stranoj teritoriji).<sup>21)</sup>

Postojanje stranog elementa ukazuje da za zakonito i pravilno rješavanje

---

12) Odluka Vrhovnog sud Hrvatske, broj Rev-231/81 od 09.03.1982. godine, u: I. Crnić, „Naknada nematerijalne štete-neka pitanja”, *Godišnjak 9/02, 17. savjetovanje Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse 2002*, 3.

13) Odluka Vrhovnog sud Hrvatske, broj Rev-1253/83 od 30.05.1984. godine, u: Ibid, str. 3.

14) Odluka Vrhovnog sud Hrvatske, broj Rev-2040/82 od 02.02.1983. godine, u: Ibid, str. 3.

15) Pravni stav sjednice sudija Građanskog odjeljenja Os Zagreb od 04.03.1986. godine, u: Ibid, 4.

16) Zaključak Građanskog odjeljenja Vrhovnog suda Hrvatske od 27.02.1984. godine, u Ibid, 4.

17) Odluka Os Dubrovnik, broj Gž-368/83 od 31.05.1984. godine, u: Ibid, 4.

18) M. Jezdić, *Međunarodno privatno pravo*, Naučna knjiga, Beograd 1978, 54.

19) E. Muminović, *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2008, 15.

20) M. Stanivuković, M. Živković, *Međunarodno privatno pravo*, Službeni glasnik, Beograd 2010, 28.

21) Jezdić, M. (1978) op. cit., 54.

građanskopravnog spora potrebno primijeniti pravila međunarodnog privatnog prava. Primarno je potrebno utvrditi koje će pravo sud primijeniti, da li domaće ili pravo neke druge države. Ovo će sud utvrditi na osnovu Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima (u daljem tekstu: ZRSZ)<sup>22)</sup>, ukoliko drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom nije regulisano.<sup>23)</sup> Ukoliko sud ne izvrši pravilnu kvalifikaciju građanskopravnog spora može se desiti da se ne primijeni mjerodavno pravo. Međutim, sud će primijeniti mjerodavno pravo i ako ne izvrši pravilnu kvalifikaciju spora, ukoliko bi i po normama međunarodnog prava trebalo primijeniti domaće pravo. Dakle, samim time što postoji strani element ne znači da se neće primijeniti domaće pravo već strano. U međunarodnom privatnom pravu i pored nastojanja da se ugovorima i konvencijama dođe do približavanja ili čak ujednačavanja prava, na globalnom nivou nije ostvaren željeni rezultat, jer države smatraju da će izgubiti dio svog suvereniteta. Smatramo da ovo može biti jedan od razloga da se i postojanje stranog elementa ne tumači previše restriktivno, već da li postoji strani element sud treba šire tumačiti. Sud treba cijeliti i očekivanja stranke, jer se pretpostavlja da žele primjenu prava države državljanstva ili prebivališta, s tim da se ne smije zanemariti niti redovno boravište koje postaje tačka vezivanja u modernom međunarodnom pravu, te nacionalnost pravnih lica. Ako stranka ima navedene tačke vezivanja u stranoj državi, dovoljna je činjenica da sud spor kvalifikuje sa stranim elementom.

Kao činjenice na osnovu kojih nastaje strani element u objektu pojavljuje se mjesto nalaženja stvari i „nacionalnost” osnovnih sredstava prevoza (broda, vazduhoplova i željeznice).<sup>24)</sup> Takođe se u ovu grupu sredstava prevoza mogu ubrojati automobili i motocikli. Naime, ako se utvrdi da je mjesto nalaženja jedne stvari na teritoriji strane države ili da su izvjesna osnovna sredstva prevoza upisana u strane registre, onda se samim tim konstatuje da je odnos u pitanju pravno povezan preko objekta sa stranim suverenitetom.<sup>25)</sup>

Kao činjenica pomoću koje se utvrđuje da li postoji strani element u pravima i obavezama pojavljuje se mjesto zaključenja pravnog posla, mjesto izvršenja pravnog posla, mjesto suda pred kojim se pitanje punovažnosti pravnog posla postavlja i mjesto gdje je učinjena protivpravna radnja, što znači da u svim onim građanskopravnim odnosima koji se zaključuju ili izvršavaju na stranoj teritoriji ili se pitanje punovažnosti njihove postavlja pred sudom strane države ili je na stranoj teritoriji učinjena protivpravna radnja, su strano

---

22) Službeni list SFRJ, broj 43/82, 72/82.

23) Član 3. ZRSZ.

24) Jezdić, M. (1978) op. cit., 58.

25) Ibid, 58.

izražena prava i obaveze.<sup>26)</sup>

## **2. Građanskopravni strani element kod vanugovorne naknade štete**

Kako bi sud mogao da utvrdi da li postoji građanskopravni strani element, potrebno je da ima u vidu način nastanka vanugovorne naknade štete i opća pravila za utvrđivanje postojanja stranog elementa. Vanugovorna šteta nastaje na način da štetnik poduzima protivpravnu radnju samostalno ili putem neke stvari koja dovodi do nastanka štete, materijalne ili nematerijalne, na strani oštećenog, s tim da mora postojati veza između radnje i posljedice. Iz navedenoga je jasno da se strani element može javiti u subjektu, objektu i mjestu poduzimanja radnje ili mjestu nastupanja posljedice.

Na strani subjekta postoji strani element kada je štetnik državljanin, ima prebivalište ili redovno boravište strane države i kada navedene tačke vezivanja postoje na strani oštećenog. Na primjer, kada državljanin Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BiH) prouzrokuje štetu licu sa redovnim boravištem u Njemačkoj. Smatramo da, iako u našem pravu nije redovno boravište jedna od tačaka vezivanja, da u svjetlu razvoja modernog međunarodnog privatnog prava, i kako strani element nije izričito propisan, treba kao jednu od tačaka vezivanja za utvrđivanje stranog elementa koristiti i redovno boravište.

U objektu bi strani element postojao kada bi šteta bila prouzrokovana sa stranim prevoznim sredstvima (brod, vazduhoplov, željeznice, autobomil ili motocikl) ili na stranom prevoznom sredstvu, odnosno drugom objektu koji ima vezu sa stranom državom. Za kriterij „stranog prevoznog sredstva” treba koristiti da su upisana u strane registre. Na primjer, ako je materijalna šteta prouzrokovana na automobilu koje je upisano u registru Holandije, i samim time ima i registarske oznake te države, ili ako je nematerijalna štete prouzrokovana stranim prevoznim sredstvom.

U pogledu mjesta poduzimanja protivpravne radnje koja je dovele do nastanka štete ili mjesta nastupanja posljedice, strani element bio bi ako je radnja poduzeta na području druge države ili da je posljedica nastupila na području druge države. Na primjer, pred sudom BiH vodi se postupak za naknadu štete u kojoj je radnja poduzeta u Francuskoj. Za posljedicu štete, bitno je da je posljedica nastupila na području druge države, na primjer posljedica štete je nastupila u Hrvatskoj. Međutim, potrebno je istaći da se mjesto poduzimanja protivpravne radnje i mjesto nastupanja posljedice u većini slučajeva podudara. Tako, kada dođe do poduzimanja protivpravne radnje, odmah nastupe posljedice na imovini oštećenog i ista biva umanjena.

U pogledu naknade nematerijalne štete, takođe se podrazumijeva pod nastankom štete povreda tijela, smrt, kao i kod oštećenje stvari, pa zato ako se štetni događaj u kojem je smrtno stradala osoba zbog čije smrti tužitelj traži naknadu štete desio u inostranstvu, tamo je nastala i šteta, bez obzira na to što su pojedine vrste štete nastale u domaćoj državi.<sup>27)</sup> Iako se može reći da je ovo pravilo, ipak postoje izuzeci kada ne dolazi do podudaranja mjesta poduzimanja protivpravne radnje koja je dovele do nastanka štete i mjesta nastupanja posljedice. Tako na primjer, u slučaju da je protivpravna radnja poduzeta u domaćoj državi, dok je posljedica koja se ogleda u troškovima najma drugog vozila nastupila u drugoj državi,<sup>28)</sup> ako su troškovi liječenja nastali u drugoj državi u odnosu na državu gdje je poduzeta protivpravna radnja<sup>29)</sup> ili naknada materijalne štete zbog izgubljene zarade, ako bi se zarada sticala u drugoj državi u odnosu na državu gdje je štetna radnja poduzeta.

## **2.1. Utvrđivanje stranog elementa u sudskoj praksi**

Iz analize sudske prakse može se jasno zaključiti da se pravilno ne utvrđuje strani element, odnosno da se primjenjuje domaće pravo bez da se primjene pravila međunarodnog privatnog prava. Ovaj stav se ne odnosi samo na naknadu štete, već i druge građanskopravne sporove. Navedeno je posljedica što sud teži da primjenjuje domaće pravo koje najbolje poznaje, dok bi samo saznanje stranog prava često predstavljalo problem, a posebno njegova primjena. Pored navedenog, u oblasti naknade štete prisutno je nerazlikovanje između utvrđivanja da postoji strani element i primjene mjerodavnog prava. Naime, pogrešno se zaključuje da, ukoliko je potrebno primijeniti domaće pravo kao mjerodavno, ne postoji strani element.

Tako u utvrđenom činjeničnom stanju da je tužitelj zadobio teške tjelesne povrede u saobraćajnoj nezgodi koja se dogodila na području Crne Gore, na magistralnom putu Titograd – Vir Pazar, kao saputnik u putničkom motornom vozilu marke „Mercedes“ kojim je upravljalo lice sa privremenim boravkom u Njemačkoj, koje je pravosnažnom presudom oglašeno krivim za krivično djelo Teško djelo protiv bezbjednosti saobraćaja, a da je za putničko motorno vozilo izdata međunarodna isprava o osiguranju u Njemačkoj koja je važila i

---

27) Pravno shvatanje Građanskog odjela Vrhovnog suda Hrvatske od 26. veljače 2007. godine, u: Odluci Vrhovnog suda Hrvatske, broj: Revt 69/06-2 od 18.07.2007. godine.

28) Odluka Vrhovnog suda Hrvatske, broj: Rev-x 237/13-2 od 23.12.2013. godine.

29) Vidi: M. Dika/G. Knežević, S. Stojanović, *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*, Nomos, Beograd 1991, 98, 99.



za teritoriju SFRJ, s tim da je tuženi osiguranje sa sjedištem u Crnoj Gori.<sup>30)</sup> Tužitelj je u navedenom slučaju zahtijevao isplatu nematerijalne štete i materijalne štete zbog izgubljene zarade. U ovom predmetu sudovi nisu utvrdili da postoji strani element, te nakon toga da utvrde koje je pravo mjerodavno i isto primjene, već je primijenjeno domaće pravo. Posebnu nejasnoću stvara što je drugostepeni sud<sup>31)</sup>, prilikom odlučivanja o prigovoru međunarodne nenadležnosti pozivao se na odredbe ZRSZ, ali uopšte nije postavio pitanje pravilne primjene materijalnog prava, iako na pravilnu primjenu materijalnog prava pazi po službenoj dužnosti. Ako primijenimo ranije utvrđene kriterije za utvrđivanje postojanja stranog elementa, jasno je da u ovoj slučaju postoji strani element. U pogledu subjekta, štetnik je lice sa privremenim boravkom u Njemačkoj, s tim da sud nije ni utvrđivao državljanstvo ili prebivalište, objekat je automobil koji je registrovan u Njemačkoj, dok je mjesto poduzimanja štetne radnje i nastupanje posljedice kod nematerijalne štete Crna Gora, dok je mjesto poduzimanja protivpravne radnje kod materijalne štete zbog izgubljene zarade Crna Gora, a mjesto nastanka posljedice zavisi gdje se zarada trebala ostvariti. Dakle, svi kriteriji koje koristimo kako bi smo utvrdili da li postoji strani element su ispunjeni.

Takođe, nalazimo da, iako su stranke isticale da postoji strani element, sud pogrešno utvrđuje da ne postoji koristeći se samo kriterijom mjesta nastanka štete, te ističući i mjesto popravke.<sup>32)</sup> U ovom slučaju utvrđeno je da je u saobraćajnoj nezgodi koja se dogodila dana 10.04.2004. godine u M. oštećeno vozilo tužitelja marke „Mercedes Benz” stranih registarskih tablica na kojem je nastupila materijalna šteta isključivom krivicom osiguranika tuženog. Prema nalazu sudskog vještaka mašinske struke utvrđeno je da ukupna šteta na predmetnom vozilu iznosi 13.499,04 KM, a da umanjena vrijednost vozila iznosi 1.079,92 KM, sve prema važećim cijenama opravke kod ovlaštenog servisa u BiH. Prema tom istom nalazu, ukoliko bi se opravka izvršila u Njemačkoj, visina nastale štete, iznosila bi 22.311,38 KM, a umanjena vrijednost vozila 4.900,00 KM. Tužitelj nije dokazao da je vozilo popravio u Njemačkoj. U ovom slučaju ne možemo ni ispitati sve kriterije koji su potrebni za utvrđivanje stranog elementa, i to u pogledu subjekta, jer sudovi nisu utvrđivali državljanstvo, prebivalište i redovno boravište štetnika

---

30) Odluka Općinskog suda u Tuzli, broj: P-1488/88 od 07.12.2010. godine, potvrđena Odlukom Kantonalnog suda u Tuzli, broj: 32 0 P 052782 11 Gž od 08.04.2011. godine. Odlukom Vrhovnog suda FBiH, broj: 32 0 P 052782 11 Rev od 07.06.2012. godine, revizija se djelimično uvažava, drugostepena presuda preinačava samo u dijelu odluke o kamatama, ali nije utvrđeno postojanje stranog elementa.

31) Odluka Kantonalnog suda u Tuzli, broj: 32 0 P 052782 11 Gž od 08.04.2011. godine.

32) Odluka Kantonalnog suda u Mostaru, broj: 58 0 P 000453 08 Gž od 08.05.2009. godine; Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj: 58 0 P 000453 09 Rev od 10.03.2011. godine.



i oštećenog. Međutim, u pogledu objekta je ispunjen uslov stranog elementa s obzirom da se radi o automobilu sa stranim registarskim oznakama, s tim da nije ispunjen kriterij u pogledu mjesta poduzimanja štetne radnje i nastanka štetne posljedice s obzirom da je to u BiH. Moramo se i osvrnuti zbog čega sudovi smatraju da ne postoji strani element. Naime, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine i Kantonalni sud u Mostaru obrazloženje temelje da je šteta nastala u BiH i da je predmetno vozilo, kao pokretna imovina dio tužiteljeve imovine i u SR Njemačkoj, kao i bilo gdje van te zemlje,<sup>33)</sup> te da se ne mogu primjeniti odredbe člana 28. ZRSZ, s obzirom da je u prelaznim i završnim odredbama Zakona o parničnom postupku u članu 458. tog zakona, propisano da do dana donošenja posebnog zakona, sudovi će u parničnom postupku primjenjivati odredbe člana 46. do 68. i 79. do 101. ZRSZ.<sup>34)</sup> Jasno zaključujemo da sudovi ne koriste pravilne kriterije za utvrđivanje stranog elementa, jer navode da je automobil pokretna imovina i dio imovine tužitelja što uopšte nije kriterij za utvrđivanje stranog elementa. Međutim, naročito je nejasno što Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine utvrđuje da se ne mogu primijeniti odredbe člana 28. ZRSZ, koje govore koje pravo je mjerodavno za naknadu vanugovorne štete, s obzirom da je propisano da će se u Zakonu o parničnom postupku primjenjivati odredbe člana 46. do 68. i 79. do 101. ZRSZ. Sud je prije svega trebao imati u vidu koje se odredbe iz ZRSZ primjenjuje direktno u parničnom postupku, a to je nadležnost, međunarodna pravna pomoć i priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka s obzirom da se pravila parničnog postupka primjenjuju u vanparničnom postupku, ukoliko nisu izričito propisana pravila u vanparnični postupak, kao i u izvršnom postupku. Iz navedenih razloga zakonodavac nije ni naveo da će se primjenjivati odredbe ZRSZ koje se odnose na utvrđivanje mjerodavnog prava, jer parnični postupak ne sadrži odredbe za primjenu materijalnog prava, a odredbe do člana 45. ZRSZ upravo daju odgovor pravo koje zemlje će sud primijeniti, odnosno koje materijalno pravo će sud primijeniti.

U pogledu korištenja pogrešnih kriterija, koji su navedeni u prethodnom slučaju, isti se temelje na pogrešnoj praksi Ustavnog suda BiH. Naime, Ustavni sud BiH je kao relevantan kriterij uzeo samo mjesto poduzimanja štetne radnje i mjesto nastanka štete, bez da je utvrđivao kriterije u pogledu subjekta i objekta nastanka štete, i smatra da je predmetno vozilo, kao pokretna imovina, dio apelantove imovine i u Njemačkoj, kao i bilo gdje drugdje van te zemlje.<sup>35)</sup> Ustavni sud BiH je utvrdio da se kod naknade štete sa

---

33) Odluka Kantonalnog suda u Mostaru, broj: 58 0 P 000453 08 Gž od 08.05.2009. godine; Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj: 58 0 P 000453 09 Rev od 10.03.2011. godine.

34) Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj: 58 0 P 000453 09 Rev od 10.03.2011. godine.

35) Odluka Ustavnog suda BiH, broj: AP 428/04 od 23.03.2005. godine.

stranim elementom primjenjuju odredbe člana 28. ZRSZ, ali ove odredbe nije primijenio, jer smatra da ne postoji strani element, iako nije ispitao sve kriterije niti su navedeni u odluci. S obzirom da se radi o činjeničnoj situaciji sa kojom se sudovi često susreću u praksi, ova odluka je predstavljala osnov za veliki broj drugih odluka. Takođe nalazimo i da je ova odluka pogrešno tumačena. Kao što je ukazano Ustavni sud BiH nije primijenio odredbe ZRSZ, jer smatra da ne postoji strani element. Međutim, u situaciji kada se traži naknada štete po cijenama u Njemačkoj, sud se poziva na odredbe ZRSZ bez da prethodno utvrdi da li postoji strani element, i da navede u čemu se ogleda, i pozivajući se na odluku Ustavnog suda BiH utvrđuje da treba primijeniti pravo BiH, iako Ustavni su BiH u Odluci AP 428/04 ne primjenjuje odredbe ZRSZ.<sup>36)</sup> Iz ove odluke Vrhovnog suda Republike Srpske proizlazi da tužitelj, oštećeni, živi u Njemačkoj što ukazuje da postoji tačka vezivanja na strani subjekta koja govori da postoji strani element, dok iz odluke Okružnog suda u Banja Luci<sup>37)</sup> u ovom predmetu, proizlazi da je vozilo na kojem je nastala šteta osigurano u Njemačkoj, što dodatno ukazuje da nije bilo bio osnova na pozivanje na odluku Ustavnog suda BiH, ali i ovdje je jasno da sud nije utvrdio da postoji strani element.

## **2.2. Pravilno utvrđivanje stranog elementa**

Kada sud vrši ispitivanje urednosti tužbe, potrebno je i da utvrdi da li u sporu postoji strani element. Ovo je primarno potrebno iz razloga pravilne primjene materijalne prava na koju sud pazi po službenoj dužnosti. Kako bi sud mogao donijeti zakonitu i pravilnu presudu mora od prijema tužbe da utvrdi koje materijalno pravo treba da primijeni, jer od ovoga utvrđivanja zavisi koje će dokaze prihvatiti, koje je činjenice potrebno da razjasni i kakvu će odluku da donese nakon zaključenja glavne rasprave.

Sud ne smije da izbjegava primjenu stranog materijalnog prava, jer u protivnom donosi nezakonitu odluku. Nesporno je da primjena stranog materijalnog prava traži dodatni angažman sudije, posebno što se ne primjenjuje samo jedan strani propis, već sud primjenjuje sve propise iz pravnog poretka države čije je pravo mjerodavno za rješavanje spora.

Kako bi sud utvrdio da li postoji strani element, potrebno je da slučaj ispita iz svih kriterija za utvrđivanje postojanja stranog elementa (subjekta, objekta, mjesta poduzimanja štete radnje i mjesta nastanka posljedice). Bitno je da sud ima u vidu o kojoj se vrsti štete radi, i da pravilno utvrdi mjesto poduzimanja

---

36) Odluka Vrhovnog suda RS, broj: 118-0-Rev-09-000 936 od 14.05.2010. godine.

37) Odluka Okružnog suda u Banja Luci, broj: 011-0-Gž-09-000 238 od 08.05.2009. godine.

štetne radnje i mjesto nastanka posljedice.<sup>38)</sup> Postojanje bilo kojeg od navedenih elemenata ukazuje da postoji strani element, dakle ne treba da se navedeni elementi kumulativno ispune. Ukoliko tužitelj nije u tužbi naveo činjenice koje su sudu potrebne da utvrdi da li postoji strani element, sud može od tužitelja zatražiti da se razjasne sporne činjenice, ili da tužitelj navedene činjenice koje su sudu potrebne kako bi mogao utvrditi da li postoji strani element, a sve ovo temeljeći na činjenici da sud na pravilnu primjenu materijalnog prava pazi po službenoj dužnosti. U pogledu primjene procesnog prava u postupku, bitno je naglasiti da se uvijek primjenjuje procesno pravo suda pred kojim se vodi postupak, što je opšte prihvaćeno stanovište u međunarodnom privatnom pravu.

Prilikom utvrđivanja da li postoji strani element, sud cijeni štetni događaj a ne krajnju odgovornost štetnika za događaj. Tako se može desiti da je štetnik strani državljanin, dok će za štetu odgovarati domaći subjekt prava. Tako na primjer, strani element postoji za štetu prouzrokovanu neosiguranim motor-nim vozilom diplomatskih oznaka, kojim je upravljalo lice sa nostrificiranim statusom diplomatskog službovanja u BiH. U ovom slučaju Zaštitni fond Federacije Bosne i Hercegovine je dužan naknaditi štetu.<sup>39)</sup>

Nakon što sud utvrdi da postoji strani element, potrebno je da utvrdi koje pravo je mjerodavno za rješavanje spora.

### **3. Utvrđivanje mjerodavnog prava**

Mjerodavno pravo sud utvrđuje na osnovu odredbi ZRSZ, s tim da je prethodno dužan da utvrdi da li je način utvrđivanja mjerodavnog prava propisan drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom.<sup>40)</sup> Ukoliko ne postoji drugi zakon ili međunarodni ugovor, za vanugovornu odgovornost za štetu mjerodavno je pravo mjesta gdje je radnja izvršena ili pravo mjesta gdje je posljedica nastupila, zavisno od toga koje je od ta dva prava povoljnije za oštećenika.<sup>41)</sup> Je li u postupku primijenjeno neko pravo od mjerodavnih nepovoljnije za oštećenika, ovlašten je prigovarati samo oštećenik.<sup>42)</sup> Eventualna mogućnost primjene povoljnijeg prava za oštećenika ne može predstavljati razlog na koji bi se mogla pozivati odgovorna osoba za štetu, jer ne dovodi do povoljnije odluke za tu stranku.<sup>43)</sup> Za protivpravnost radnje

---

38) Vidi: 2. Građanskopravni strani element kod vanugovorne naknade štete.

39) Odluka Vrhovnog suda FBiH, broj: 41 0 P 000719 10 Rev od 08.12.2011. godine.

40) Član 3. ZRSZ.

41) Član 28. stav 1. ZRSZ.

42) Odluka Vrhovnog suda Hrvatske, broj: Rev 1349/09-3 od 12.10.2011. godine.

43) Ibid.

mjerodavno je pravo mjesta gdje je radnja izvršena ili gdje je posljedica nastupila, a ako je radnja izvršena ili je posljedica nastupila na više mjesta dovoljno je da je radnja protivpravna po pravu bilo kojeg od tih mjesta.<sup>44)</sup>

Ukoliko je štetna radnja izvršena i posljedica nastupila u BiH, sud će primijeniti pravo BiH. Međutim, ukoliko je štetna radnja izvršena i posljedica nastupila na području strane države, sud treba imati u vidu da treba primijeniti pravo koje je povoljnije za oštećenog.

Pravilo je da sud prije nego što sud primijeni propis strane države, primijeni pravila o određivanju mjerodavnog prava,<sup>45)</sup> a ako pravila strane države o određivanju mjerodavnog prava uzvraćaju na pravo BiH, primijenit će se pravo BiH, ne uzimajući u obzir pravila o određivanju mjerodavnog prava.<sup>46)</sup> Ovom odredbom zakonodavac jasno pokazuje da kolizione norme ZRSZ ne smatraju finalnim rješenjem sukoba zakona, već izražava nastojanje da se takvo rješenje postigne koordinacijom sa kolizionim normama stranog prava na koje one ukazuju.<sup>47)</sup> Bitno je ukazati da sud na ovaj način neće postupiti kada odlučuje o vanugovornoj naknadi štete. Kao prvo, radi se o alternativnoj kolizionoj normi koja slijedi cilj povoljnosti po oštećenog, pa bi bilo nesvrshodno dalje upućivati na pravo koje je manje povoljno. Kao drugo, ovdje sudija izričito bira na temelju povoljnosti po oštećenog, imamo vrstu skrivene autonomije volje koja se u praksi čak prepušta oštećenom. Ukoliko imamo u vidu da sud nije vezan za pravni osnov tužbenog zahtjeva, i da sud na pravilnu primjenu materijalnog prava pazi po službenoj dužnosti, ne bi se moglo dozvoliti da oštećeni izabere pravo koje će sud primijeniti. Smatramo da je ovdje bitno ostvariti svrhu ove kolizione norme, da se primijeni povoljnije pravo za oštećenog, te ukoliko oštećeni izričito sudu ukaže da je određeno pravo povoljnije za njega, potrebno je da sud isto primijeni. Izbor oštećenog se ograničava na pravo mjesta gdje je radnja izvršena ili pravo mjesta gdje je posljedica nastupila.

Sud neće primijeniti ove odredbe kada je predmet spora potraživanje isplate osigurane sume u slučaju smrti radnika, koja je ugovorena u Ugovoru o radu, jer se ne radi o vanugovornom odnosu.<sup>48)</sup>

Kod utvrđivanja mjerodavnog prava za vanugovorne naknade štete za saobraćajne nezgode na cestama, sud je dužan da cijeni odredbe Haške

---

44) Član 28. stav 3. ZRSZ.

45) Član 6. stav 1. ZRSZ.

46) Član 6. stav 2. ZRSZ.

47) E. Muminović, „Uzvraćanje i upućivanje dalje u našem novom zakonu o međunarodnom privatnom pravu”, *Godišnjak Pravnog fakulteta u Sarajevu*, Sarajevo, 31/1983, 181.

48) Odluka Vrhovnog suda Hrvatske, broj: II Rev-155/1999-2 od 08.07.2003. godine.

konvencije o mjerodavnom pravu za saobraćajne nezgode na cestama iz 1971. godine<sup>49)</sup> (u daljem tekstu: Konvencija). BiH je članica Haške konferencije na temelju sukcesije. Na primjer, u navedenom slučaju za saobraćajnu nezgodu koja se dogodila na području Crne Gore, na magistralnom putu Titograd – Vir Pazar<sup>50)</sup> trebalo je primijeniti Konvenciju, jer određuje mjerodavno pravo za građansku vanugovornu odgovornost za saobraćajne nezgode na cestama, bez obzira na vrstu postupka po kojem se utvrđuje ta odgovornost,<sup>51)</sup> a pod saobraćajnom nezgodom na cestama u smislu ove Konvencije smatra se saobraćajna nezgoda u kojoj je uključeno jedno ili više motornih ili nemotornih vozila, a koja se dogodila u prometu na javnoj cesti na području otvorenome za svakoga ili na nejavnom području, ali otvorenome za određeni broj osoba koje imaju prava da se njime koriste<sup>52)</sup>. U ovom slučaju, iz odluka ne može se utvrditi koje je pravo mjerodavno, ali je nesporno da nije pravilno primijenjeno materijalno pravo. Osnovno pravilo po Konvenciji je da je mjerodavno pravo unutrašnje pravo države na čijem se području dogodila saobraćajna nezgoda.<sup>53)</sup> Od ovog osnovnog pravila postoje izuzeci.<sup>54)</sup> U smislu izuzetaka, pravno relevantno u ovom slučaju da li je jedno ili više vozila učestvovalo u saobraćajnoj nezgodi, te ako je samo jedno vozilo učestvovalo u saobraćajnoj nezgodi, bitno je da je registrovano u nekoj drugoj državi, osim one na teritoriju koje se dogodila saobraćajna nezgoda. Pošto

---

49) Službeni list FNRJ, dodatak broj 26/1976.

50) Vidi: 2.1. Utvrđivanje stranog elementa u sudskoj praksi.

51) Član 1. stav 1. Konvencije.

52) Član 1. stav 2. Konvencije.

53) Član 3. Konvencije.

54) Članom 4. Konvencije propisano je da uz izuzetke iz člana 5, odstupa se od člana 3., u slijedećim slučajevima:

a) Ako je samo jedno vozilo učestvovalo u saobraćajnoj nezgodi i ako je registrovano u nekoj drugoj državi osim one na teritoriju koje se dogodila saobraćajna nezgoda, unutrašnje pravo države registracije primjenjuje se na odgovornost:

- prema vozaču, posjedniku, vlasniku ili svakoj drugoj osobi koja polaže neko pravo na vozilo, bez obzira na njihovo redovno boravište,

- prema oštećenome koji je bio putnik, ako se njegovo redovno boravište nalazi u kojoj drugoj državi osim one na teritoriju koje se dogodila saobraćajna nezgoda,

- prema oštećenome koji se nalazio na mjestu saobraćajne nezgode izvan vozila, ako je imao svoje redovno boravište u državi registracije vozila.

Ako je bilo više oštećenih, mjerodavno pravo određuje se posebno za svakog od njih.

b) Kad je više vozila uključeno u saobraćajnu nezgodu, odredbe koje su navedene pod

a) primjenjuju se samo ako su sva vozila registrirana u istoj državi.

c) Ako su osobe koje su se nalazile izvan jednoga ili više vozila na mjestu saobraćajne nezgode, učestvovala u saobraćajnoj nezgodi, odredbe pod a) i b) primjenjuju se samo ako su te osobe imale redovno boravište u državi registracije. To vrijedi i u slučaju kad su te osobe oštećene saobraćajnom nezgodom.

je u ovom slučaju oštećeni putnik, takođe je bitno gdje je njegovo redovno boravište. Mjerodavno pravo se u ovom slučaju ne može utvrditi iz razloga što se iz odluka ne vidi da li je u saobraćajnoj nezgodi učestvovalo jedno ili više vozila i gdje je redovno boravište oštećenog. Ne bi se primijenilo osnovno pravilo, da je mjerodavno pravo unutrašnje pravo države na čijem se području dogodila saobraćajna nezgoda, u slučaju da je samo jedno vozilo učestvovalo u saobraćajnoj nezgodi i da je oštećeni imao redovno boravište izvan Crne Gore. Ako putnik ima svoje redovno boravište u državi gdje se dogodila nezgoda, primijenit će se *lex loci delicti commissi*, jer dva elementa kumulativno upućuju na to pravo.<sup>55)</sup> Ako putnik ima svoje redovno boravište u nekoj drugoj zemlji stalo se na stanovište da je u tom slučaju prikladnija primjena prava vozila (države u kojoj je ono registrovano), nego pravila mjesta nezgode, koje je za obje strane slučajno.<sup>56)</sup> Iz ovoga proizlazi da je mjerodavno pravo Crne Gore, gdje se dogodila saobraćajna nezgoda, ili pravo Njemačke, pravo države registracije vozila, a nikako pravo BiH kako su to utvrdili domaći sudovi.

#### **4. Utvrđivanje međunarodne nadležnosti suda**

Kada sud utvrdi da postoji građanskopravni spor sa stranim elementom, prije nego što prilikom meritornog odlučivanja odluči koje pravo je mjerodavno, potrebno je da odluči da li je sud međunarodno nadležan. Zavisno od vrste spora i toka postupka i da li je eventualno prigovor nadležnosti istaknut, sud će donijeti odluku u pogledu nadležnosti. U prvom stadiju postupka sud ne treba da izvodi dokaze radi utvrđivanja elemenata od kojih zavisi njegova nadležnost, jer bi to moglo odugovlačiti zauzimanje radnog stava o nadležnosti, koji, međutim treba formirati od samog početka postupka.<sup>57)</sup> Svoj stav o nadležnosti sud izražava u formi rješenja samo kad nađe da nije nadležan, kao i kad ga stranka svojim prigovorom nenadležnosti obaveže da o tome donese odluku (pozitivnu ili negativnu).<sup>58)</sup> Svoj pozitivni stav sud izražava konkludentno, poduzimanjem procesnih radnji koje se u normalnom toku stvari poduzimaju u pretpostavci da je sud našao da je nadležan.<sup>59)</sup> Za razliku od kolizionih pravila, koja su dvostrana i odgovaraju na pitanje koje je pravo mjerodavno za neko pravno pitanje, pravila o međunarodnoj nadležnosti sadržana u unutrašnjim izvorima odgovaraju samo na pitanje postoji li

---

55) Ž. Matić, *Međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Zagrebu, Zagreb 1982, 88.

56) Ibid, 88.

57) S. Triva, *Građansko procesno pravo*, Narodne novine, Zagreb 1965, 221.

58) Ibid, 221.

59) S. Triva, op. cit., 221.

međunarodna nadležnost domaćih organa.<sup>60)</sup> Ona su dakle jednostrana.<sup>61)</sup>

Nadležnost suda BiH u pogledu vanugovorne štete postoji u sljedećim slučajevima<sup>62)</sup>: a) ako tuženi ima prebivalište odnosno sjedište u BiH; b) ako tuženi nema prebivalište u BiH niti u kojoj drugoj državi, nadležnost suda BiH postoji ako tuženi ima boravište u BiH; c) ako su parnične stranke državljani BiH nadležnost suda BiH postoji i kad tuženi ima boravište u BiH; d) ako u parnici ima više tuženih sa svojstvom materijalnih suparničara, nadležnost suda BiH postoji i kad jedan od tuženih ima prebivalište odnosno sjedište u BiH; e) kad nadležnost suda BiH zavisi od pristanka tuženog da sudi sud BiH, smatra se da je tuženi dao pristanak podnošenjem odgovora na tužbu, a nije osporio nadležnost ili se upustio u raspravljanje; f) ako je šteta nastala na teritoriji BiH. Navedena pravila će se primjenjivati i u sporovima protiv zajednice osiguranja imovine i lica radi naknade štete trećim licima na osnovu propisa o neposrednoj odgovornosti te zajednice, kao i u sporovima o regresnim zahtjevima, po osnovu naknade štete protiv regresnih dužnika.<sup>63)</sup>

Iz pravila o međunarodnoj nadležnosti može se zaključiti, da sud može donijeti zakonitu odluku i kada nije utvrdio da postoji strani element. Na primjer, slijedeći trenutnu sudsku praksu, ako je šteta nastala BiH, a tuženi nema prebivalište niti boravište u BiH, te sud ne prihvati prigovor mjesne nenadležnosti s obzirom da je šteta nastala u BiH, dok odmah primijeni pravo BiH bez da prethodno putem kolizijskih normi utvrdi koje je pravo mjerodavno.

U Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH) i Republici Srpskoj (u daljem tekstu: RS) propisano je da kad sud u toku postupka utvrdi da za rješavanje spora nije nadležan sud u FBiH odnosno RS, po službenoj dužnosti će se oglasiti nenadležnim, ukinut će provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu.<sup>64)</sup> Iako je zakonom propisano da će se sud u FBiH, odnosno u RS oglasiti nenadležnim, ukinuti provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu ako nije nadležan sud u FBiH odnosno u RS, tako sud neće uraditi ako je

---

60) E. Muminović, *Procesno međunarodno privatno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo 2008, 21.

61) Ibid, 21.

62) Član 53. stav 1. ZRSZ.

63) Član 53. stav 2. ZRSZ.

64) Član 16. stav 3. Zakona o parničnom postupku FBiH, Službene novine FBiH, broj 53/03, 73/05 i 19/06; Član 16. stav 3. Zakona o parničnom postupku RS, Službeni glasnik RS, broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13.



nadležan sud u RS odnosno FBiH ili Brčko distriktu (u daljem tekstu: BD).<sup>65)</sup>

U BD nije izričito normirano na koji će način sud postupiti kada utvrdi da nije nadležan sud BD, već je samo propisano da je osnovni sud nadležan za suđenje kad je njegova nadležnost u sporu s međunarodnim elementom izričito određena zakonom BiH ili zakonom BD ili međunarodnim ugovorom.<sup>66)</sup> Ukoliko sud BD utvrdi da nije međunarodno nadležan, nužno je da postupi kao i način kada utvrdi da je nadležan drugi organ vlasti i to da se oglasi nenadležnim, ukine provedene radnje u postupku i odbaci tužbu.

---

65) Vidi: Odluka Vrhovnog sud FBiH broj 53 0 Mal 000936 07 Rev od 23.09.2008. godine, u: J. Čizmić, *Komentar Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine*, Privredna štampa, Sarajevo 2009, str. 82.

66) Član 21. stav 1. Zakona o parničnom postupku BD, Službeni glasnik BD, broj 08/09, 52/10.

## ZAKLJUČAK

Analizom sudske prakse zaključujemo da se ne utvrđuje postojanje stranog elementa u slučajevima u kojima postoji, odnosno da se pogrešno utvrđuje nepostojanje stranog elementa. U oba slučaja moguća krajnja posljedica je pogrešna primjena materijalna prava, dok na pravilnu primjenu materijalnog prava sud pazi po službenoj dužnosti. Međunarodno privatno prava za utvrđivanje postojanja stranog elementa smatra relevantnim činjenice u pogledu subjekta, objekta i mjesta zaključenja pravnog posla, odnosno mjesto izvršenja pravnog posla, dok su kod vanugovorne naknade štete relevantne činjenice na strani subjekta, objekta, te mjesta poduzimanja protivpravne radnje koja je dovele do nastanka štete ili mjesta nastupanja posljedice. U svakom slučaju sud je dužan da ispita da li postoji bilo koji od navedenih elemenata. Ukoliko postoji bilo koji od navedenih elemenata, postoji strani element.

Međutim, u sudskoj praksi nalazimo da se ne koriste svi navedeni elementi, već obično samo mjesto nastanka vanugovorne štete. Ovo je i posljedica odluke Ustavnog suda BiH broj AP 428/04 od 23.03.2005. godine, na kojoj se temelje brojne druge odluke nižih sudova. U ovom slučaju sud samo kao kriterij koristi mjesto nastanka štete, i utvrđuje da ne postoji strani element bez da prethodno utvrdi da li postoji strani element u subjektu ili objektu. Ostali sudovi čak i vrhovni sudovi entiteta su nekritički pristupili ovoj odluci temeljeći da je bitno da je pokretna imovina dio imovine oštećenog u domaćoj državi, kao i bilo gdje drugdje van te zemlje, kao što to smatra Ustavni sud BiH.

Ako sud utvrdi da postoji strani element, koristeći sve kriteriji, utvrđuje mjerodavno pravo. Mjerodavno pravo sud utvrđuje na osnovu odredbi ZRSZ, s tim da je prethodno dužan da utvrdi da li je način utvrđivanja mjerodavnog prava propisan drugim zakonom ili međunarodnim ugovorom.

Kod slučajeva sa stranim elementom, prisutno je pitanje i međunarodne nadležnosti suda BiH. Ukoliko sud utvrdi da ne postoji međunarodna nadležnost suda BiH, oglasit će se nenadležnim, ukinut će provedene radnje u postupku i odbaciti tužbu.

## **DETERMINATION OF CIVIL FOREIGN ELEMENT IN NON-CONTRACTUAL DAMAGES**

### **SUMMARY**

The subject of the paper is legally and properly deal with cases with a foreign element in non-contractual damages. Past practice is not based on the proper application of private international law, which often leads to illegal decisions. The courts are not used correctly all the criteria for determining the existence of a foreign element, which results in determining that there is no foreign element though although there. Also are not rare cases where they will not examine whether there is a foreign element, already applicable laws of Bosnia and Herzegovina. Wrong treatment may be prescribed and the decision of the Constitutional Court Bosnia and Herzegovina, No. AP 428/04 of 23.03.2005. the year in which it did not examine all the criteria for the existence of a foreign element, respectively neglected the criteria of subject and object of the damages. In practice there are and misinterpretations of this decision. Because of this, the paper indicates that the criteria are legally relevant in determining the existence of a foreign element. How would court correctly applied the substantive law, should determine which laws is applicable, after having established that there is a foreign element. In these cases, the courts should take into account the rules for determining the international jurisdiction of the court Bosnia and Herzegovina, as well as treatment after the court established did not that international jurisdiction.

**Keywords:** non-contractual damages, applicable law, foreign element, international jurisdiction.